

Povilas Gaidelis. [Didvyriai nemiršta: Kazys Kontrimas-Montė, Tėvas](#)

K. Kontrimas gimė 1913 m. gruodžio 16 d. Kretingos aps., Darbėnų vls., Knėžų kaime ūkininkų Jono Kontrimo ir Barboros Baltonytės – Kontrimienės šeimoje. Nors Kontrimai valdė 29 ha žemės, jų gyvenimas nebuvo labai prabangus, nes teko maitinti ir aprengti net 16 vaikų: 10 dukterų (Albina, Eleonora, Stanislava ir kt.) ir 6 sūnus (Adolfas, Antanas, Augustas, Jonas, Kazimieras ir Pranas). Nepaisant gausios šeimos darbštūs žemaičiai sukūrė pavyzdinę, gražų, tvarkingą ūkį. Be to Jonas Kontrimas daug padėjo ir kaimynams. Jam vadovaujant buvo pastatyta ne viena apylinkės sodyba. Jonas garsėjo ne tik kaip geras dailidė. Jis buvo puikus ir vežimų meistras. Tačiau jis domėjosi ne tik meistryste, bet ir politika, istorija. Jis prenumeravo ir skaitė kariškus žurnalus ir dalijosi žiniomis su savo vaikais. Tad nenuostabu, kad Kazimierui ir kitiems jo vaikams meilė savo Tėvynei ir patriotiškumo jausmas buvo įskiepytas jau nuo mažens. Kaziukas norėjo sekti tėvo pėdomis. Jis rengėsi ūkininkauti, todėl, baigęs Grūšlaukės pradinę ir keturias Skuodo gimnazijos klases, jis įstojo į Plinkšių žemės ūkio mokyklą. Po to tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Pirmąją sovietų okupaciją jis praleido dirbdamas tėvų ūkyje. 1941-1944 m. K. Kontrimas dirbo Kretingos vartotojų bendrovės parduotuvės vedėju, tačiau neapleido ir rezistencinės veiklos. 1943 m. jis įstojo į Lietuvos Laisvės Armiją (LLA), kur jam buvo suteiktas jaun. leitenanto karinis laipsnis. 1944 m. liepos 1 d. frontas priartėjo prie Lietuvos. LLA vadovybė paskelbė kovinę parengtį. Visi galintys valdyti ginklą organizacijos nariai privalėjo prisistatyti į kovinę organizacijos dalį – į Vanagų rinktinės, o kiti buvo mobilizuoti dirbti štabuose ir organizaciniame sektoriuje. Jie turėjo rūpintis maisto produktais, transportu, medikamentais ir teikti informaciją. Tačiau priartėjus frontui, taupydami jėgas, LLA nariai išsiskirstė ir įsikūrė iš anksto parengtose slėptuvėse.

K. Kontrimas- Montė

1944 m. pabaigoje LLA vadovybė K. Kontrimą išsiuntė į Telšius ir paskyrė parašiutininkų dalinio ryšių karininku ryšiams su vokiečių karine vadovybe. Prasidėjus antrai sovietų okupacijai, K. Kontrimas slapstėsi, tačiau palaikė ryšius su LLA Žemaičių Legiono Alkos partizanų rinktine. Kontrimų šeima turėjo galimybę pasitraukti į Vakarus, kur jų laukė giminės, tačiau jie pasirinko kovą. Matyt tai lėmė šeimoje puoselėjamos vertybės. Laisvės kovą pasirinko ne tik Kazys, bet ir trys jo broliai, o dvi seserys tapo partizanų ryšininkėmis. 1944 m. lapkričio 17-22 d. Telšių apskrityje parašutais nusileido kelios gerai ginkluotų parašiutininkų grupės. Vienai jų vadovavo Abvero žvalgybos mokyklą baigęs kpt. Adolfas Kubilius. Šios grupės netrukus tapo LLA Žemaičių Legiono pagrindu. 1945 m. K. Kontrimas vadovavo Klevo partizanų kuopai, kuri vienintelė kovojo prieš okupantus Kretingos apskrityje. 1945 m. lapkričio 15 d. Žemaičių Legiono vado majoro Jono Semaškos – Liepos įsakymu K. Kontrimas – Kontautas buvo paskirtas Kardo rinktinės vado Jurgio Ožeraičio – Ūso pavaduotoju. Tačiau iki metų pabaigos faktiškai jis ėjo rinktinės vado pareigas ir K. Kontauto slapyvardžiu pasirašinėjo rinktinės vado įsakymus. Pirmame (1944 m. lapkričio 15 d.) įsakyme K. Kontrimas rašė: „1. LLA Žemaičių Legiono Vado paskirtas pradėjau laikinai eiti LLA ŽL Kardo r. vado pareigas. 2. Rinktinės veikimo ribos apskrities administracijos ribos. Rinktinė yra karinė pagrindinė organizacija ir veiks buvusios Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės organizaciniais nuostatais. Tikslas atstatyti nepriklausomą Lietuvą. 3. LLA K. apskrities rinktinės, veikusios nuo 1942 m. XII mėn. iki bolševikų okupacijos pradžios išlikusius dalinius, atskirus karius, turtą ir kitas priemones įjungti į rinktinės sudėtį.“

Jadvyga Malūkienė – Petkevičienė – Jadzė pasakojo: „1946 m. pradžioje Kardo rinktinei ėmė vadovauti Kazys Kontrimas – Montė, vėliau pasivadinęs Tėvu. Jo rinktinė veikė Kretingos aps. Darbėnų vls. Vaineikių miškuose. Prisimenu jį kaip reto dvasinio grožio, stiprios valios žmogų, reikalavusį iš partizanų griežtos drausmės. Tai vienas ryškiausių mūsų laisvės kovų didvyrių, kurių vardus lydi legendos. Kontrimo – Montės vadovaujami partizanai naikino rusų kariškus, kurie buvo specialiai atsiųsti į mūsų kraštą vykdyti smurto akcijas, deginti sodybas, tremti į Sibirą žmones. Rusų čekistams ir stribams jis tapo didžiausiu priešų ir siaubu ne tik dėl nepaprastos drąsos ir ištvermės. Aš jį mačiau gyvą, veiklų ir visada prisiminsiu kaip protingą, ryžtingą partizanų vadą, reikalavusį teisingumo netgi pačioje neteisingiausioje, mums primestoje kovoje su daug galingesniu pavergėju. Pamenu, vyrams prireikė ginklų, šaudmenų. Vadovaujami Montės partizanai nuėjo į Latviją, į bažnytkaimį už Lietuvos sienos. Dalyvavo Vacys Stonkus – Uosis, Leonas Čepas – Mikė, Jurgis Lenkauskas – Topolis, Augustinas Baužys – Šubertas ir kiti man nepažįstami. Pasionio bažnytkaimyje, antrame parduotuvės aukšte, buvo stribų būstinė. Montės žiniomis, ten buvo laikomi ir stribų ginklai. Baužys priėjo prie durų, pasibeldė ir latviškai prakalbino. Į klausimą „Kas eina!“ irgi atsakė

latviškai: „Savi, savi!“ Duris atidarė stribas, vyrai suėjo vidun. Buvo gili juoda naktis, keli stribai miegojo. Sustatė juos iškeltomis rankomis prie sienos, liepė tylėti ir ilgai nekišti nosies iš būstinės. Keturi partizanai surinko stribų ginklus, kiti iš parduotuvės paėmė maisto produktų ir, nupjovę telefono laidus, išėjo. Montė buvo ypač negailestingas išdavikams, infiltruotiems į partizanų būrius šnipams, tačiau be partizanų Karo lauko teismo sprendimo, be įspėjimo nieko nėra leidęs sušaudyti.“

Nuo 1946 m. sausio 30 d. K. Kontrimas buvo paskirtas rinktinės štabą ir stovyklą saugojusio Širvydo (vėliau – Vizbuto) būrio vadu. O nuo 1949 m. kovo mėn. – rinktinės vadu. Tada jis buvo pasirinkęs Montės ir Tėvo slapyvardžius. Tų pačių metų gegužės mėnesį savo noru jis buvo atleistas iš vado pareigų ir paskirtas rinktinės štabo viršininku. 1949 m. liepos – rugpjūčio mėn. ir nuo 1951 m. lapkričio mėnesio jis vėl vadovavo rinktinei. Matyt nemažai žalos jis pridarė okupantams, nes už jo išdavimą enkavedistai siūlė net 10 000 červonců premiją.

Kontrimų šeima ir namai

Kardo rinktinė kovojo labai nepalankiomis sąlygomis, nes šiame krašte buvo rusų taip vadinama pasienio zona. Dėl to čia buvo dislokuotos gausios ir stiprios okupantų įgulos. Nepaisant to, laisvės kovotojai surengė daug antpuolių prieš milicininkus, nukovė nemažai aršiausių kolaborantų. K. Kontrimas visada laikėsi teisingos, garbingos kovos principų. Jo vyrai nepuldavo kolaborantų iš pasalų. Prieš tai Montė atspausdindavo įspėjimą: „Baik tarnauti okupantų valdžiai, padėk ginklą.“ Prieš planuojant pasalas, Montė perspėdavo ūkininkus, kad šie nevežtų okupantų ir jų talkininkų, nors tokiu būdu jis rizikuodavo operacijos sužlugdymu. Deja, kartą, kai partizanai kelyje Grūšlaukis – Darbėnai rengė pasalą stribams, K. Kontrimas, žinodamas, kad šiuos teks vežti vienam ūkininkui, pastarąjį perspėjo. Tačiau ūkininkas nepakluso ir pasalos metu žuvo. K. Kontrimo kovotojai kėlė siaubą ne tik vietiniams kolaborantams, bet ir į ištremtų lietuvių sodybas atkeltiems rusų kolonistams. Kovotojai atvykdavo pas kolonistus ir sakydavo: „Arba išvykstat tuoj pat, arba liksite čia gulėti po žeme, ir niekas nesužinos, kur jūs ir kas jums atsitiko.“ Antro perspėjimo

paprastai nereikėdavo. Tokie perspėjimai ir drastiškos priemonės, kurias bene pirmieji panaudojo suvalkiečiai Tauro apygardos laisvės kovotojai Opšrūtų kaime, visam laikui atbaidė rusų kolonistus nuo įsikūrimo mūsų Tėvynėje.

K. Kontrimas (dešinėje) su partizanais ir ryšininkėmis

K. Kontrimas buvo tikras katalikas. Jam buvo svetimas keršto jausmas, nors jo šeima ypač daug nukentėjo nuo okupantų. Per trejus partizanavimo metus jis neteko beveik visos gausios šeimos. 1947 m. spalio mėn. buvo suimtas Kardo r. kovotojas jo brolis Antanas. Jį 10-čiai metų ištrėmė į lagerį. 1948 m. kovo mėn. į Sibirą okupantai išvežė abu K. Kontrimo tėvus, brolių Augustą bei seseris Eleonorą ir Stanislavą. Motina Sibire netrukus mirė. 1949 m. sausio mėn. enkavedistai suėmė Kardo r. Kretingos kuopos vadą Montės brolių Adolfą ir nuteisė jį sušaudyti, bet vėliau mirties bausmę pakeitė 25-iais metais lagerių ir 5 m. tremties. 1950 m. kovo mėn. buvo suimtas ir ketvirtas jo brolis, rinktinės partizanų ryšininkas. Itin sunkūs buvo 1947 – tieji. Okupantai, pasitelkę išdavikų ir provokatorių būrį, nutarė sunaikinti šį laisvės kovotojų junginį. Svarbiausią vaidmenį čia atliko pagarsėjęs MGB agentas Juozas Markulis – Erelis. Dėl išdavysčių Kardo rinktinė 1947 metais neteko net 82 kovotojų. Išdavystė pražudė ir patį K. Kontrimą. Tiksliau, jam buvo lemtingas per didelis pasitikėjimas savo ryšininku – greta jo gimtinės esančiame Ventės kaime gyvenančiu ūkininku Petru Laukiu. Čekistai pastebėjo, jog iš P.Laukio per Liepojos (Latvija) paštą į Tomsko sritį Sibire siunčiami siuntiniai su maisto produktais. Čekistai nustatė, kad jie skirti ištremtiems K. Kontrimo tėvams. Okupantai suprato radę siūlo galą, kuris juos atves prie K. Kontrimo. Netrukus jie suėmė P.Laukį, panaudojo prieš jį „fizinio poveikio“ priemones ir užverbavo. 1952 m. spalio 9 d. P.Laukio sodybą supančiame miške čekistai išstatė pasalą. Laukti laisvės kovotojų jiems teko net 3 savaites. Galiausiai spalio 30 dieną prie ryšininko namų atėjo du partizanai: K. Kontrimas ir jį lydintis Pranas Končius – Adomas. Vyrai pradžioje visada įsitikindavo ar ryšininkas nepaliko pavojaus ženklo. Pagal susitarimą tai turėjo būti ant tvoros pakabinta skara. Jeigu ji kabo, eiti negalima. Tą kartą skara nekabėjo, todėl Montė nusprendė, kad saugu ir pasuko į kiemą. P.Končius liko pamiškėje. Staiga, sodybą pradėjo supti čekistai, o pro atvertas duris pasipylė šūviai. Supratęs, kad ištrūkti nėra vilties, K. Kontrimas paleido į okupantų kareivius automato ugnį ir pats krito pakirstas kulkų. Išdavikui okupantai gausiai atsilygino. Jam saugumas išmokėjo didelę premiją ir paskyrė gyvenamąjį plotą Klaipėdoje. Tuo tarpu K. Kontrimo žūties liudininkas jo bendražygis P.Končius atsišaudydamas sugebėjo pasprukti. Jis dar 13 metų kovojo. Paskutinis Kardo ir visos Žemaitijos laisvės kovotojas P.Končius su ginklu rankose žuvo 1965 m. liepos 15 tą Didžiųjų Žalimų kaime per susišaudymą su Kretingos čekistais ir milicininkais – keletą mėnesių vėliau nei paskutinis Aukštaitijos laisvės kovotojas Antanas Kraujelis.

K. Kontrimas (1-as iš kair.)

Žuvusio K. Kontrimo palaikus okupantai nuvežė į MGB Salantų rajono skyrių. Užkasimo vieta nežinoma. Spėjama, kad jie galėjo būti užkasti Salanto slėnio durpyne ties Žvainių kaimu (Kretingos r. Imbarės sen.). K. Kontrimo atminimas įamžintas Mosėdyje – 1991 m., Kretingos senosiose kapinėse – 1992 m. ir Grūšlaukio bažnyčios šventoriuje pastatytuose paminkluose laisvės kovotojams atminti. K. Kontrimo žuvimo vietoje 1999 m. pastatytas ažuolinis kryžius. Jo vardu pavadinta Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) Darbėnų šaulių kuopa. Deja, perskaitęs visą prieinamą literatūrą, niekur neradau, kad K. Kontrimas – Montė būtų apdovanotas, pripažintas jam kario savanorio statusas ar jam būtų suteiktas karinis laipsnis. Manau, jog šis drąsus žemaičių laisvės kovotojų vadas nepelnytai užmirštas ir šią klaidą reikia nedelsiant ištaisyti.

Kryžius K. Kontrimo žūties vietoje

Šaltiniai.

1. R. Trimonienė, J. Kanarskas. Kazimieras Kontrimas – Kontautas, Montė, Tėvas 1913-12-16-1952-10-30.
2. Laisvės kovotojų prisiminimai IX d., Vilnius, 2014 m.
3. A. Lukšas. K. Kontrimas – Montė: „Turime išlikti kiek įmanoma teisingesni.“, Lžinios, 2016-10-14.
4. A. Rapolis. Partizanų vado kelias – aštuoneri kovos metai. Pajūrio naujienos. 2013-12-30.
5. I. Šeškevičienė. Dramatiškas Kardo rinktinės kelias. Pajūrio naujienos, 2015-12-08.

2017-01-21